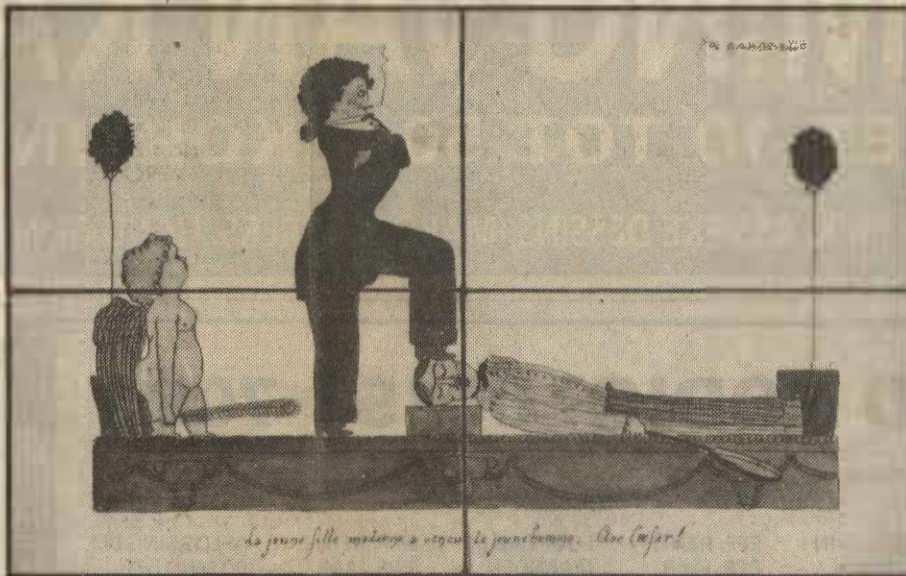

L. Renders (overvalt)

Hoe oud is de briefkaart? Dat vroeg ik mij af toen ik onlangs een tentoonstelling bezocht over de beroemde Franse fotografenfamilie Nadar. Vooral zoon Paul Nadar heeft talloze beroemde acteurs gefotografeerd om te voorzien in de grote vraag naar prentbriefkaarten waarop idolen stonden afgedrukt. We spreken over het einde van de vorige eeuw, de periode waarin zoveel dagelijkse schoonheid met schuldgevoel belast werd. Lewis Carroll moest voortaan oppassen met zijn onschuldige vriendschappen met kinderen, de Engelse koningin Victoria gaf haar naam aan een periode vol frustraties en even later stond de Weense psychiater Sigmund Freud op om daar weer zijn voordeel mee te doen.

Kaart van Remigi Dargallo: het moderne meisje heeft de jongeman overwonnen.

moderne kunstkaarten, gelegenhedskarten zoals bij het honderdjarig bestaan van de Eiffeltoren, negentiende-eeuwse erotische kaarten en propagandakaarten, maar verreweg het meest interessant zijn de - wat we hier voor het gemak maar noemen - de documentaire kaarten en de zelfgefabriceerde prenten, die pas in serie te begrijpen zijn.

De documentaire kaarten zijn vaak foto's van situaties, die zo absurd zijn dat tijdgenoten het nodig vonden er een plaatje van te schieten. Zoals de Franse militair die in 1914 een kaart naar zijn vrouw stuurde waarop hijzelf staat afgebeeld, leunend tegen een boom waarin het kadaver van een paard hangt. Hij wilde zijn familie niets van dit onwerkelijke beeld laten missen en plakte, in tegenstelling tot de code uit die tijd, een postzegel achterop de kaart in plaats van voorop.

Prentbriefkaarten als het wisselgeld van de kunst

De taal der postzegels.

Kaart uit de verzameling van Paul Eluard: Duizend kusjes.

Zelfgemaakt

De zelfgemaakte kaart is de laatste jaren gelukkig weer erg in trek. Iemand die een kerst- of nieuwjaarswens

stuurt en daarvoor het potlood of penseel uit de kast heeft gehaald, geeft daarmee aan dat zijn wens iets meer is dan een beleefd maar verplicht ritueel. Dat moet de Spaanse Remigi Dargallo (1889-1972) ook hebben gedacht toen hij een zekere mademoiselle Suzanne uit Parijs een kaart stuurde om uitdrukking te geven aan zijn verliefdheid. Hij stuurde haar 227 kaarten waarop steeds beeld- en tekstfragmenten stonden. Zo hield hij de spanning erin en hoe romantisch, na twee of drie zendingen kon Suzanne de fragmenten aan elkaar leggen en ontdekte in totaal 82 keer dat Remigi een waar kunstwerk had geleverd.

Soms maakte hij een toespeling op een aanzoek, zoals de keer dat hij in een serie van vier toegaf dat het jonge,

moderne meisje de jongeman overwonnen had. Het meisje droeg daarom de broek en had haar voet op het hoofd van de man, dat daarvoor lijdzaam op een blok hout gelegd was. Maar meestal schilderde hij traditionele Catalaanse personages. Dargallo was zonder twiifel een groot kunstenaar en misschien is het daarom wel zo romantisch dat hij zijn talenten alleen heeft ingezet om Suzanne te veroveren. Hij had succes want het paar is gelukkig getrouwd en Dargallo heeft na de huwelijksvoltrekking nooit meer een penseel aangeraakt.

HANS RENDERS

Musée de la Poste, 34, Boulevard de Vaugirard, Paris. Regards très particuliers sur la Carte Postale, open tot 30 januari 1993, entree 20 Ffrs. Catalogus 320 Ffrs.

Een tentoonstelling over prentbriefkaarten in het Musée de la Poste in Parijs besteedt veel aandacht aan deze periode. De briefkaart is familiair en clichématig, plat en exotisch, nostalgisch en modern. Zo kunnen we nog even doorgaan, maar gek genoeg dankt de prentbriefkaart haar ontstaan aan censuur en propaganda. De openheid van een tekst aan de achterzijde van een plaatje is namelijk uitermate geschikt om je neus in andermans zaken te steken zonder het briefgeheim te schenden.

Briefkaarten zijn er voor het daglicht, ondanks de benaming 'briefkaart' worden ze niet per enveloppe, per brief, maar 'an sich' verstuurd, hoewel het woord ansicht weer een andere oorsprong heeft. Prentbriefkaarten bevatten korte en daardoor vaak cryptische teksten. Tot voor een paar jaar geleden moest voor volgeschreven kaarten een hoger posttarief betaald worden dan voor 'one-liners'.

Billen

Het grootste deel van de tentoonstelling is ingericht met de onlangs door het museum verworven verzameling kaarten van

de in 1952 overleden Franse dichter Paul Eluard. Hij had een voorliefde voor kaarten, die eigenlijk in het verborgene moesten blijven. Mooie, volle vrouwen, die poses aannamen die doen vermoeden dat ze in het verboden rijk beland waren. Voor ons zijn het ontwapenende, onschuldige plaatjes. Het is wel grappig dat in de wat saaie catalogus (kunsthistorisch) gewichtig wordt gedaan over deze foto's. En het is wel erg preuts om te schrijven dat soms korte teksten op de armen van zo'n naakte vrouw werden geschreven, terwijl de bezoeker op alle kaarten een zwierig handschrift op de billen ziet.

Op 1 oktober 1869 is in Wenen de eerste prentbriefkaart geboren. Een jaar later zorgde de Frans-Duitse Oorlog voor een grote populariteit van het fenomeen. Onmiddellijk stelde Nederland zijn postwet bij zodat een lager tarief voor kaarten kon worden toegepast. De bouw van de Eiffeltoren in 1889 heeft ook bijgedragen aan de popularisering van de prentbriefkaart. Het succes was zo groot, dat enkele bedrijven zich er helemaal op gingen toelagen. En toen in 1900 de wereldtentoonstelling werd gehouden wilden bezoekers aan al hun vrienden en ken-

nissen laten weten dat zij er geweest waren en stuurden daartoe ruimhartig briefkaarten.

Daarna zakte de markt wat in en weer was het een oorlog die voor stimulans moest zorgen. De militairen aan het front in de oorlog van '14-'18 werd met klem verzocht het contact met thuis te onderhouden door middel van briefkaarten omdat zulks de censuur vergemakkelijkte. En het Franse dagblad Le Monde publiceerde onlangs een artikel over 'oorlogsfilatelie' waaruit bleek dat tijdens de Tweede Wereldoorlog de postkaart een belangrijk propagandamiddel was, met name foto's van Hitler, die breed grijnzend met collaborateurs op de foto ging, werden in hoge oplagen aangemaakt. In de propagandastrijd werden eveneens veel kaarten met afbeeldingen van nazifreundelijke kunstenaars in omloop gebracht.

Je zou de pop-art uit de jaren zestig de credits kunnen geven voor de tweede gouden eeuw van de prentbriefkaart. Foto's van popconcerten, softlensfoto's

van David Hamilton en banale straatkiesjes werden afgewisseld met close-ups van snoepjes, hamburgers en kledingstukken. Vaak op zodanige wijze dat je maar moeilijk kunt bepalen met welk attribuut een beeld is opgebouwd en daarmee wordt recht gedaan aan de pop-arttheorie dat het geheel meer is dan een optelsom van de samenstellende delen. Het waren allemaal beelden die het publiek een impuls gaven om weer veel kaarten te gaan versturen. Waarschijnlijk zijn het op dit moment de Engelse kunstenaars Gilbert en George die de grootste invloed op de kunstkaartenbusiness hebben met hun 'mystique cards'.

De tentoonstellingmakers hebben een keuze gemaakt uit de